

Zbigniew JAKUBCZYK
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

REWITALIZACJA MIAST NA PRZYKŁADZIE NYSY I NIEMODLINA

REVITALISATION OF CITIES ON EXAMPLE NYSA AND NIEMODLIN

ABSTRACT: On admission the article presents a notion of revitalisation and reasons of conducting of this process in Poland. In next part has been presented polish experiences from years 2004–2006. After this has been discuss a relationships between revitalisation an sustainable development of cities. In next part the article presents role of revitalisation in the Regional Operational Programme of the Opolskie Voivodeship for 2007–2013. It presents practical realisation of plans of revitalisation for Niemodlin and Nysa in last part.

KEY WORDS: revitalisation, cities, sustainable development

Wprowadzenie

Pojęcie rewitalizacji od dłuższego czasu staje się terminem zyskującym coraz większą popularność. Jeszcze w latach 80. pojawiało się przede wszystkim w pracach urbanistów i miało głównie techniczny charakter. Przedmiotem zainteresowania była przestrzeń, rozumiana w sensie materialnym – jako obszar „wypełniony” obiektami o określonej strukturze i funkcjonalnych powiązaniach, a także w wymiarze społeczno-gospodarczym – jako zbiór zamieszkujących tę przestrzeń ludzi i prowadzonych przez nich w tej przestrzeni działalności (Guździół 2007). Na początku lat 90. pojęcie rewitalizacji stało się niejako kategorią interdyscyplinarną. S. Kaczmarek interpretuje rewitalizację jako „sekwencję planowanych działań mających na celu ożywienie gospodarcze oraz zmianę struktury przestrzennej i funkcjonalnej zdegradowanych obszarów miasta. Jest to proces, któremu mogą zostać poddane tereny miejskie o różnym stopniu przeznaczenia, np. przemysłowe, militarne, komunikacyjne (Kaczmarek 2001).

Rewitalizacja miast w Polsce ma na celu odwrócenie kilku negatywnych procesów. Są to głównie:

- obumieranie dzielnic, w szczególności starych zasobów mieszkaniowych,
- degeneracja przestrzeni i funkcjonowanie niewydolnej infrastruktury,

- kryzys ekologiczny i gospodarczy (Porawski),
- narastanie zjawiska wykluczenia społecznego.

Do kryzysu miast przyczyniło się także sztuczne generowanie tzw. miasta socjalistycznego. Cechuje je monotonia architektoniczna, unifikacja osiedli mieszkaniowych, ignorancja wartości lokalizacyjnej ziemi, a przede wszystkim podporządkowanie priorytetom ideologicznym przestrzeni miast, co skutkowało eliminacją z ich krajobrazu symboli narodowych i niekomunistycznych. Ciężar nakładów inwestycyjnych przenoszono na tereny niezabudowane, ignorując potrzeby remontów i odbudowy starych dzielnic. W istotnym stopniu dotyczyło to wszelkich wartości dziedzictwa kulturowego (Węclawowicz 2002).

W Europie Zachodniej rewitalizację rozumianą jako proces kompleksowy rozpoczęto na początku lat 70. Prekursorem tego procesu była Francja (Skalski 2006). Podstawowym efektem był rozwój miast „do wewnątrz” oraz odciążenie inwestycyjne terenów podmiejskich. Inwestycje sektora publicznego w infrastrukturę przyciągały sektor prywatny, który tworzył nowe miejsca pracy. W dłuższym okresie powodowało to także ograniczenie patologii społecznych.

W Polsce kompleksową rewitalizację rozpoczęto w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego na lata 2004–2006, przyjętego przez Radę Ministrów 23 grudnia 2003 r. W ramach priorytetu 3 – Rozwój lokalny Uzupełnienia ZPORR wyróżniono poddziałanie 3.3.1 – Rewitalizacja obszarów miejskich (Uzupełnienie...). Wsparcie dla wszystkich programów rewitalizacyjnych (a więc uwzględniających także tereny poprzemysłowe i powojaskowe) wyniosło 128 619 702 euro, z tego 96 464 776 euro pochodziło z Unii Europejskiej. Wykorzystano 91,72% przekazanych środków, chociaż umowy przewidywały 102,89% (ZPORR).

Zmieniono sposób dystrybucji środków przeznaczonych dla Polski pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). W miejsce jednolitego Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego wprowadzono 16 oddzielnych regionalnych programów operacyjnych dla każdego z województw. Według zastosowanego w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia (NSRO) wariantu podziału środków pomiędzy 16 województw (algorytm 80/10/10) wysokość środków strukturalnych przeznaczonych dla województwa opolskiego na lata 2007–2013 wyniesie 427,14 mln euro. Podział środków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego (RPO WO) na lata 2007–2013 na poszczególne priorytety ukazuje tabela 1.

Rozwój zrównoważony a rewitalizacja

Współczesna definicja zrównoważonego rozwoju jest pojęciem bardzo szerokim. Obejmuje ona rozwój, który zachowuje szereg łańdów funkcjonalnych: ekologiczny, społeczno-demograficzny, ekonomiczny, przestrzenny i polityczny. Jest to jakościowe odejście od klasycznego rozumienia ekorozwoju, a główny nacisk jest położony na kategorię samopodtrzymalności, rozumianej jako zaspokajanie potrzeb bieżących

Tabela 1

Podział środków w ramach RPO WO 2007–2013

Priorytet RPO WO	Podział % środków	Kwota (mln euro)	Kwota (mln PLN)*
I. Wzmocnienie atrakcyjności gospodarczej regionu	37	158,1	632,4
II. Społeczeństwo informacyjne	6	25,6	102,4
III. Transport	26	111,1	444,4
IV. Ochrona środowiska	10	42,7	170,8
V. Infrastruktura społeczna i szkolnictwo wyższe	10	42,7	170,8
VI. Rewitalizacja	8	34,2	136,8
VII. Pomoc techniczna	3	12,8	51,2
Razem	100	427,2	1 708,8

* założenie: 1 euro = 4 zł

Źródło: *Regionalny program...* 2007, 121.

bez zmniejszania możliwości rozwoju i konsumpcji przyszłych generacji. Na potrzeby niniejszego artykułu przyjęto koncepcję traktowania rozwoju zrównoważonego jako zbioru łańdów (Fiedor i in. 2001).

W literaturze anglosaskiej rewitalizację uznaje się za immanentną część zrównoważonego rozwoju miast. W oficjalnym rządowym programie rozwoju zrównoważonego Wielkiej Brytanii postuluje się rewitalizację centrów miast w miejsce dalszej ekspansji obszarowej (*A Better...* 1999).

Bardzo ściśle powiązano zrównoważony rozwój miasta z rewitalizacją w programie ochrony środowiska dla Waszyngtonu (*Sustainable...* 1999). Ilustruje on współczesną amerykańską interpretację rewitalizacji miast z silną dominacją kontekstu ekonomicznego. W Polsce rewitalizację ze zrównoważonym rozwojem zaczęto łączyć w środowisku urbanistów, np. w znanej pracy W. Pęskiego (1999). Zaś w deklaracji miast i powiatów zrównoważonego rozwoju z 2000 r. o rewitalizacji jeszcze nie wspomniano (*List...* 2000). Natomiast obecnie jest to immanentny element wszelkich analiz dotyczących zrównoważonego rozwoju miast (Borys [red.] 2003; Słodczyk, Jakubczyk 2005).

Dla potrzeb niniejszego opracowania za rozwój zrównoważony przyjęto zbiór łańdów: ekonomicznego, ekologicznego, społecznego, przestrzennego.

Miejsce rewitalizacji w Regionalnym programie operacyjnym województwa opolskiego

W ramach szóstej osi priorytetowej RPO WO przewidziano rewitalizację obszarów miejskich i zdegradowanych (*Regionalny...* 2007, 157 i n.). Obejmuje ona trzy kategorie działań:

- rewaloryzację obszarów przemysłowych i rekultywację skażonych gruntów,

- zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich,
- infrastrukturę mieszkalnictwa.

Rewitalizacja miast ma się przyczyniać zarówno do rozwoju miast jako pól wzrostu gospodarczego, jak i przyległych terenów wiejskich. Wskazuje się na konieczność rehabilitacji przestrzeni publicznej, rozdzielenia funkcji przemysłowych od mieszkaniowych i rekreacyjnych, kształtowania przestrzeni i zabudowy w sposób ułatwiający wzajemną komunikację i kooperację. Istotne będzie podniesienie bezpieczeństwa na rewitalizowanych obszarach i likwidacja patologii społecznych. Wsparciem objęte mają być centra starych miast oraz obiekty dziedzictwa kulturowego. Z uwagi na niekorzystną strukturę wiekową budynków oraz daleko posuniętą dekapitalizację wsparciem objęte zostaną także działania związane bezpośrednio z tkanką mieszkaniową. Przewidziano także mechanizm *cross-finansing*, co oznacza, że 10% projektu mogą objąć działania uzupełniające, finansowane z EFS.

W ramach osi priorytetowej 6 wyróżniono dwa działania 6.1 – Rewitalizacja obszarów miejskich i 6.2. – Zagospodarowanie terenów zdegradowanych. W ramach pierwszego działania wytypowano już 5 ośrodków, które zostaną objęte wsparciem. Są to: Opole jako stolica województwa, stanowiąca główne centrum obsługi regionu, trzy ośrodki subregionalne, Nysa, Kędzierzyn-Koźle i Brzeg oraz Kluczbork jako miejscowość przewidziana w wojewódzkim planie zagospodarowania przestrzennego do pełnienia funkcji ośrodka równoważenia regionu. Z pozostałej grupy miast liczących powyżej 5 tysięcy mieszkańców zostało wybranych 10 na podstawie oceny lokalnych planów rewitalizacji obejmujących przynajmniej okres 2007–2013.

Do rewitalizacji przewidziano obszary, które spełniają przynajmniej trzy z wyznaczonych kryteriów, z których dwa dotyczyły ładu społecznego: a) wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia, b) wysoki poziom przestępczości i wykroczeń, kolejne dwa odnosiły się do ładu ekonomicznego: a) wysoka stopa długotrwałego bezrobocia, b) niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej; ostatni element natomiast dotyczył ładu przestrzennego – był to porównywalnie niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego (Wytyczne... 2009).

Charakterystyka gminy Niemodlin

Gmina Niemodlin położona jest w województwie opolskim na terenie powiatu opolskiego, na powierzchni 18 322 ha. W jej skład wchodzi miasto Niemodlin oraz 28 wsi i 2 przysiółki. Rada Miejska na obszarach wiejskich utworzyła 27 sołectw. Ludność gminy na 31 grudnia 2006 r. wynosiła 13 642 osób, z czego ok. 7 tys. mieszka w mieście. Lokalizacja w strefie przygranicznej i wynikająca stąd bliskość przejść granicznych oraz autostrady A4 oraz nowoczesna sieć połączeń telekomunikacyjnych z krajem i zagranicą, a także dogodne połączenia drogowe stanowią o atrakcyjności inwestycyjnej gminy. Miasto usytuowane jest przy trasie 94 prowadzącej z Opola do Nysy. Oddalone jest od Opola o 25 km i 30 km od Nysy. Sytuację społeczno-demograficzną Niemodlina w 2007 r. obrazuje tabela 2.

Tabela 2
Ludność Niemodlina (stan na 31 grudnia 2007 r.)

Wyszczególnienie	Niemodlin – miasto	
	ogółem	%
Ludność	6856	100
Kobiety	3568	52,1
Mężczyźni	3288	47,9
Ruch naturalny		
Urodzenia	72	–
Zgony	64	–
Przyrost naturalny	8	–
Ludność w wieku		
Przedprodukcyjnym	1319	19,2
Produkcyjnym	4647	67,8
Poprodukcyjnym	890	13,0
Migracje saldo	–25	

Źródło: „Rocznik...” 2008.

Sytuacja demograficzna Niemodlina na 2007 r. była stosunkowo stabilna. W strukturze ludności wg płci 52,1% to kobiety. Dodatkowo odnotowano przewagę urodzin nad zgonami, co spowodowało, że w Niemodlinie występuje dodatni przyrost naturalny. Innym bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na strukturę demograficzną ludności jest podział ze względu na wiek. Jak wynika z przedstawionych danych, 67,8% ogółu mieszkańców to osoby w wieku produkcyjnym, które sukcesywnie będą wchodzić w grupę osób zaliczanych do ludności w wieku poprodukcyjnym, wynoszącej obecnie 13%. Analizując przedstawione dane, można stwierdzić, że wskaźniki obciążenia demograficznego w przeliczeniu na 100 osób wykazują w badanym mieście korzystną sytuację. Wskaźnik ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2007 r. wynosił 47,5%, a pozostałe: wskaźnik ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym – 67,5%, wskaźnik ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – 19,2%. Jedynym negatywnym zjawiskiem odnotowywanym nie tylko w Niemodlinie, ale we wszystkich miastach i gminach w całej Polsce, jest ujemne saldo migracji.

Obok sytuacji demograficznej istotne jest przedstawienie struktury podmiotów gospodarczych działających na terenie miasta Niemodlin. Liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON na 2007 r. przedstawia tabela 3.

Na podstawie danych zawartych w tabeli 3 wynika, że najwięcej podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w Niemodlinie zajmuje się handlem – 30,23%, działalnością finansową i ubezpieczeniami – 20,19% oraz budownictwem – 10,88%

Tabela 3

Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sekcji PKD w 2007 r.

Sekcja	Nazwa	Liczba	%
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	56	5,86
B	Górnictwo i wydobywanie	1	0,10
C	Przetwórstwo przemysłowe	1	0,10
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	76	7,95
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	0,10
F	Budownictwo	104	10,9
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	289	30,23
H	Transport i gospodarka magazynowa	20	2,09
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	81	8,47
J	Informacja i komunikacja	36	3,77
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	193	20,2
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2	0,21
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	19	1,99
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	25	2,62
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	52	5,44
Razem		956	100

Źródło: „Rocznik...” 2008.

ogółu wszystkich podmiotów gospodarczych. W ramach zarejestrowanych podmiotów gospodarczych tylko 68 funkcjonuje w sektorze publicznym, a 888 w sektorze prywatnym. W ramach sektora prywatnego działa 734 podmiotów gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, 32 spółki handlowe, 10 spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego, 4 spółdzielnie oraz 14 stowarzyszeń i organizacji społecznych.

Charakterystyka gminy Nysa

Gmina Nysa położona jest w południowo-zachodniej części województwa opolskiego. Jej powierzchnia wynosi 217,6 km², w tym miasto zajmuje 27 km², co stanowi 2,31% powierzchni województwa opolskiego i powoduje, że jest trzecią pod względem wielkości gminą w województwie i największą gminą w powiecie nyskim.

Gmina graniczy: od północy z gminą Pakosławice (powiat nyski), od południa z gminą Głuchołazy (powiat nyski), od wschodu z gminami Łambinowice, Korfantów (powiat nyski) i Prudnik (powiat prudnicki), od zachodu z gminą Otmuchów (powiat nyski). Cały obszar gminy przynależy do dwóch makroregionów: Niziny Śląskiej i Przedgórze Sudeckiego.

Sytuację demograficzną Nysy przedstawia tabela 4.

Tabela 4

Ludność Nysy (stan na 31 grudnia 2007 r.)

Wyszczególnienie	Nysa – miasto	
	ogółem	%
Ludność	47 348	100
Kobiety	24 892	52,6
Mężczyźni	22 653	47,4
Ruch naturalny		
Urodzenia	394	–
Zgony	412	–
Przyrost naturalny	–18	–
Ludność w wieku		
Przedprodukcyjnym	8 236	17,4
Produkcyjnym	31 383	66,0
Poprodukcyjnym	7 729	16,6
Migracje	–149	

Źródło: „Rocznik...” 2008.

Liczba ludności Nysy ma w dłuższym okresie tendencję malejącą. 52,6% ludności stanowią kobiety. Liczba zgonów jest większa od liczby urodzeń, dlatego przyrost naturalny jest ujemny. 66% ludności stanowią osoby w wieku produkcyjnym, a 17,4% przedprodukcyjnym; są to wielkości niższe niż w Niemodlinie. Wskaźnik ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2007 roku wynosił 50,8%, wskaźnik ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym wynosił 94,2%, a wskaźnik ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – 24,6%. Kolejnym negatywnym odnotowywanym zjawiskiem jest ujemne saldo migracji.

Tabela 5 przedstawia podmioty gospodarcze zarejestrowane w Nysie w 2007 r.

Dominującą dziedziną działalności w klasyfikacji PKD jest w Nysie handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego (40,1% w 2007 roku), następnie obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (21,9%) oraz budownictwo (11,2%).

Tabela 5

Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sekcji PKD w 2007 r.

Sekcja	Nazwa	Liczba	%
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	60	1,2
B	Górnictwo i wydobywanie	1	0,2
C	Przetwórstwo przemysłowe	500	9,8
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	1	0,2
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	0,2
F	Budownictwo	564	11,2
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	2 042	40,1
H	Transport i gospodarka magazynowa	260	5,1
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	158	3,1
J	Informacja i komunikacja	30	0,6
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	261	5,1
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	1117	21,9
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	26	0,5
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	17	0,3
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	60	1
Razem		5098	100

Źródło: „Rocznik...” 2008.

Plany rewitalizacji

Plan rewitalizacji składał się z sześciu rozdziałów. Struktura planów, określona w RPO WO, przedstawiała się następująco:

1. Charakterystyka obecnej sytuacji w mieście;
2. Powiązanie idei rewitalizacji z dokumentami planistycznymi na poziomie miasta i regionu – realizacja LPR w kontekście otoczenia strategicznego;
3. Założenia Lokalnego programu rewitalizacji;
4. Plan finansowy i hierarchizacja zadań przewidzianych do realizacji;
5. System wdrażania LPR;
6. Zasady monitorowania, oceny, komunikacji społecznej oraz Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko.

Implementacja ładów zrównoważonego rozwoju nastąpiła w szczególności w rozdziałach pierwszym i trzecim. W rozdziale pierwszym dokonano charakterystyki sytuacji w miastach w sferze zagospodarowania przestrzennego, gospodarczej i społecznej.

Pierwszy element obejmował opis: struktury funkcjonalno-przestrzennej miast, stref ochrony konserwatorskiej, systemu przyrodniczego miast, struktury własnościowej gruntów i budynków, komunikacji, infrastruktury technicznej, przestrzeni publicznych, zasobów rekreacyjno-turystycznych i możliwości rozwoju turystyki, a także identyfikację problemów w sferze zagospodarowania przestrzennego.

Drugi element poświęcony był strukturze działalności gospodarczej, omówieniu najważniejszych podmiotów gospodarczych, uwarunkowaniom budżetowym realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych oraz identyfikacji problemów w sferze gospodarczej.

Trzeci element skoncentrowany był na: opisie struktury demograficznej i społecznej mieszkańców obu miast, określeniu specyficznych grup społecznych wymagających szczególnego wsparcia w ramach LPR, analizie skali bezrobocia, analizie struktury wykształcenia mieszkańców, ocenie dostępu do infrastruktury społecznej, aktywności mieszkańców, stanie zasobów mieszkaniowych, działalności organizacji pozarządowych. Omówiono także zidentyfikowane problemy w sferze społecznej.

W rozdziale trzecim dokonano operacjonalizacji Lokalnego planu rewitalizacji.

Operacjonalizacja Lokalnego planu rewitalizacji

Najważniejszym elementem był wybór rewitalizowanych obszarów. Wyboru wskaźników uzasadniających konieczność działań w obszarach kryzysowych dokonano na podstawie propozycji Instytucji Zarządzającej (IZ) – Zarządu Województwa Opolskiego – z odniesieniem ich do kryteriów wg Rozporządzenia KE nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r. (Wytyczne... 2009, 30–31). Po przeprowadzeniu analizy pod kątem wyznaczenia obszarów rewitalizacji obu miast wybrano ostatecznie cztery wskaźniki (tab. 6), wykonano także dodatkowe analizy w celu sprawdzenia możliwości realizacji projektów z zakresu mieszkalnictwa.

Najpierw zebrano bezwzględne dane liczbowe dla poszczególnych wskaźników. Dane uzyskano z następujących źródeł:

- liczba osób zamieszkałych na poszczególnych ulicach miasta – Urząd Miasta w Nysie (Niemodlinie) – statystyka mieszkańców;
- liczba osób korzystających z pomocy społecznej – Ośrodek Pomocy Społecznej w Nysie (Niemodlinie);
- liczba osób długotrwale bezrobotnych – Powiatowy Urząd Pracy w Nysie (Opolu);
- liczba przestępstw na terenie miasta – Komenda Powiatowa Policji w Nysie (Opolu o. Niemodlin).

Następnym krokiem było przyporządkowanie danych otrzymanych dla wszystkich ulic obu miast do liczby mieszkańców. Ujednolicenia wskaźników dokonano poprzez ich odniesienie do liczby mieszkańców dla poszczególnych ulic. Następnie wyliczono średnią i odchylenie standardowe całego obszaru miasta dla wszystkich wybranych

Tabela 6

Wskaźniki przyjęte do analizy

Lp.	Wskaźnik	Znaczenie wskaźnika	Odniesienie do kryterium wg Rozporządzenia 1828/2006
1.	W1 – wskaźnik pomocy społecznej	liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1 tys. ludności	a) wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia
2.	W4 – wskaźnik bezrobocia długotrwalego (1)	udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	b) wysoka stopa długotrwalego bezrobocia
3.	W5 – wskaźnik depopulacji	stopa przyrostu/ubytku rzeczywistego ludności wyrażona w procentach; efekt ruchu naturalnego (urodzenia, zgonu) oraz migracji definitywnych (wewnętrznych i zagranicznych) oraz czasowych	c) niekorzystne trendy demograficzne
4.	W10 – wskaźnik przestępczości i wykroczeń	liczba przestępstw na 1 tys. ludności	e) wysoki poziom przestępczości i wykroczeń

Źródło: Jakubczyk (red.) 2009a, 108; Jakubczyk (red.) 2009b, 130.

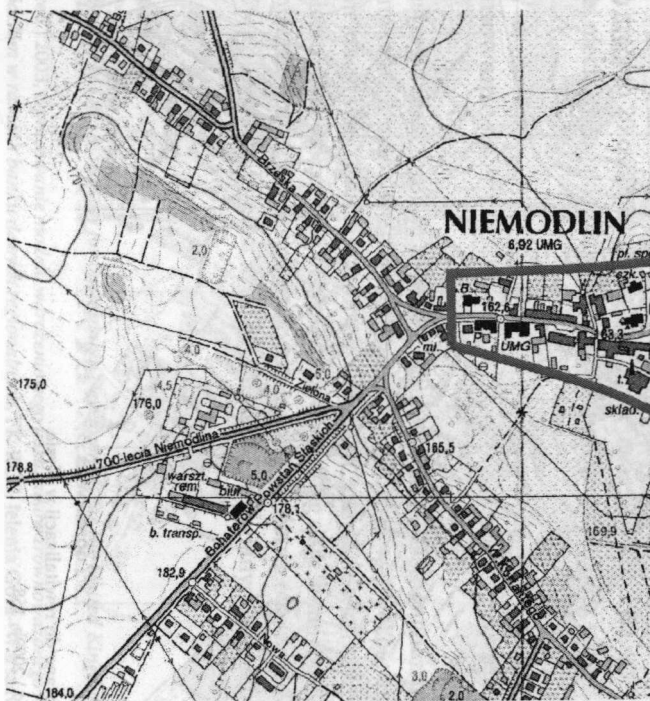
wskaźników. Ostatnim krokiem była standaryzacja wskaźników w celu umożliwienia ich sumowania i obliczenia sumarycznego wskaźnika degradacji dla poszczególnych ulic miast (Jakubczyk [red.] 2009a).

Wybór obszaru rewitalizacji w Niemodlinie

Kluczową częścią rewitalizowanego obszaru jest niemodliński Rynek (rys. 1). To rzadko spotykany przykład tzw. „ulicówki”, czyli rynku położonego wzdłuż jednej ulicy, z zespołem kamieniczek pochodzących głównie z XVIII i XIX w. zakończonym z jednej strony kościołem, z drugiej zamkiem. Jest on wpisany do rejestru zabytków, a tym samym objęty ochroną konserwatorską.

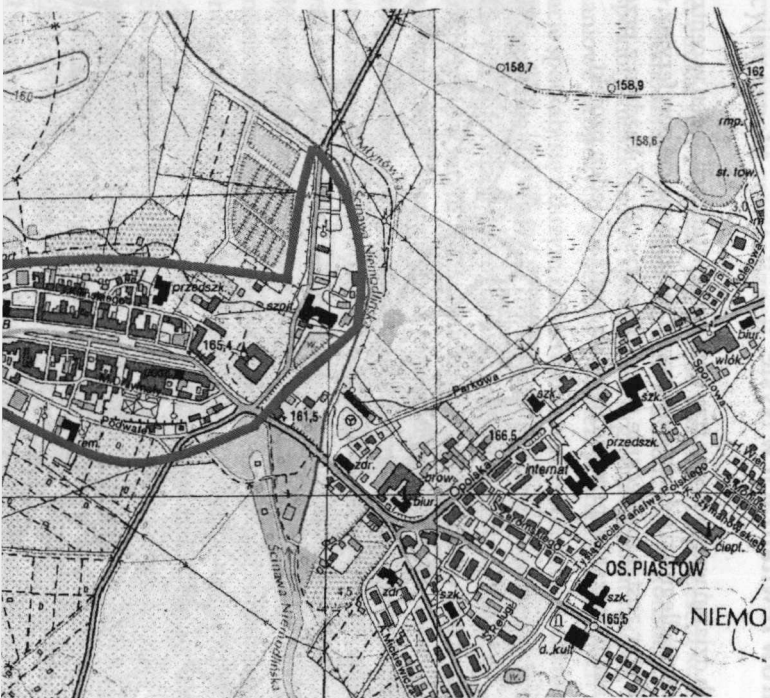
Planowane przedsięwzięcia obejmują nie tylko rewitalizację zabudowy miejskiej i przywrócenie jej walorów historycznych i estetycznych, ale także remont ulic powiązany z modernizacją sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i ciepłowniczej. Na terenie Rynku mają powstać atrakcyjne obiekty architektury zielonej. Nastąpi poprawa bezpieczeństwa w mieście dzięki instalacji systemu kamer monitorujących, co jest jednym z istotnych elementów uwzględnianych w ocenie planów rewitalizacji przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego.

Zakłada się, że dzięki zwiększeniu atrakcyjności miasta nastąpi rozwój ruchu turystycznego, m.in. dzięki połączeniu miasta z systemem ścieżek rowerowych. Ma to sprzyjać osiągnięciu celów gospodarczych projektu, jakimi są powstawanie nowych miejsc pracy oraz rozwój przedsiębiorczości. Powiązane to będzie z realizacją celów społecznych: likwidacją zjawiska wykluczenia i patologii społecznych.

Rys. 1. Planowany do rewitalizacji obszar w Niemodlinie

Źródło: Jakubczyk (red.) 2009a, 122.

Rewitalizacja miast na przykładzie Nysy i Niemodlina

Wybór obszarów rewitalizacji w Nysie

W wyniku tych działań wytypowano trzy obszary rewitalizacji. Jeden w centrum miasta, drugi w pewnej odległości od centrum oraz trzeci całkowicie peryferyjny. Czwarty proponowany obszar został ostatecznie odrzucony (rys. 2). W każdym z przewidzianych do rewitalizacji obszarów przewidziano do realizacji jeden projekt.

Rys. 2. Obszary wybrane do rewitalizacji w Nysie

Źródło: Jakubczyk (red.) 2009b, 158.

Edukacyjny aspekt rewitalizacji

Aspekt edukacyjny związany jest przede wszystkim z procesem konsultacji społecznych. W Niemodlinie rozpoczęły się one w 2008 r. Celem konsultacji było zgłaszanie przez wspólnoty mieszkaniowe, spółdzielnie, organizacje pozarządowe, Kościoły i związki wyznaniowe propozycji projektów poprzez składanie wstępnych kart projektów. Konsultacje spotkały się z dużym zainteresowaniem społecznym, zainteresowane strony kierowały zapytania do Wydziału Inwestycji i Funduszy Europejskich w celu uzyskania szczegółowych informacji o programie i jego głównych założeniach. Ponowne konsultacje odbyły się w lutym 2009 r. Informacje nt. organizowanych otwartych spotkań informacyjnych, celem dotarcia do jak najszerszego grona odbiorców i zainteresowanych podmiotów, zamieszczone zostały na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Niemodlinie (www.niemodlin.pl), jak również na łamach gazety lokalnej „Głos Niemodlina”.

W Nysie proces konsultacji został zapoczątkowany w sierpniu 2007 r. Przeprowadzono wtedy spotkania informacyjne, w których uczestniczyły wspólnoty mieszkaniowe, parafie, miejscowi przedsiębiorcy, pracownicy samorządowi i organizacje samorządowe. Zgłoszono łącznie 47 propozycji do planu rewitalizacji. Do najczęściej zgłaszanych problemów zaliczano: brak estetyki zabudowy i terenów zielonych, zły stan infrastruktury drogowej i obiektów dziedzictwa kulturowego oraz niewystarczającą liczbę obiektów sportowo-rekreacyjnych. Konsultacje powtórzono w styczniu 2009 r. Projekt Lokalnego planu rewitalizacji oraz specjalny formularz uwag zostały umieszczone na stronach internetowych Urzędu Miejskiego w Nysie (www.nysa.pl). Dodatkowo formularz zamieszczony został w prasie lokalnej. Odbyły się także trzy spotkania w UM, na których frekwencja wynosiła średnio 20 osób. Liczba zgłoszonych uwag przekroczyła sto, co w warunkach poważnej niechęci do jakichkolwiek działań społecznych należy uznać za wynik dobry.

Podsumowanie

Proces rewitalizacji miast w Polsce stanowi ważny element wzmacniający zrównoważony rozwój miast. Pełni on ważną rolę, zarówno w aspekcie edukacyjnym, jak i implementacyjnym. Wymusza on na władzach miasta inwentaryzację problemów ekonomicznych, społecznych i przyrodniczych według określonej metodologii. Konsultacje społeczne przyczyniają się do tworzenia społeczeństwa obywatelskiego. Realizacja projektów poprawia natomiast sytuację miasta w omawianych sferach.

Bibliografia

- A Better Quality of Life: A Strategy for Sustainable Development for the United Kingdom*, 1999, TSO, London.
- Borys T. (red.) 2003, *Opracowanie modelu wdrożeniowego wskaźników zrównoważonego rozwoju na poziomie wojewódzkim w ramach banku danych regionalnych*, FK-ROE, Jelenia Góra–Warszawa.

- Fiedor B., Czaja S., Graczyk A., Jakubczyk Z., 2001, *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, C.H. Beck, Warszawa.
- Guździol M., 2007, Rewitalizacja jako uspołeczniony proces naprawy miast, „Biuletyn Przestrzeni Użytkowych”, <http://miejsca.org/2007/rewitalizacja-miast/>.
- Kaczmarek S., 2001, *Rewitalizacja terenów poprzemysłowych. Nowy wymiar w rozwoju miast*, Łódź.
- List intencyjny i Deklaracja sieciowa miast, gmin i powiatów polskich na rzecz zrównoważonego rozwoju, [w:] W. Chmielewski, J. Pawlak, W. Pietrusiewicz (red.), *Lokalne strategie zrównoważonego rozwoju. Problemy, doświadczenia, perspektywy*, Warszawa.
- Jakubczyk Z. (red.), 2009a, Lokalny plan rewitalizacji miasta Niemodlin na lata 2009 – 2013, Urząd Miejski, Niemodlin.
- Jakubczyk Z. (red.), 2009b, Lokalny plan rewitalizacji Nysy na lata 2009 – 2013, Urząd Miejski, Nysa.
- Pęski W., 1999, *Zarządzanie zrównoważonym rozwojem miast*, Arkady, Warszawa.
- Porawski A., Rewitalizacja miast, strategia ożywiania znajdujących się w kryzysie dzielnic, http://www.torun.pl/dokumenty/prez_zmp.ppt#256,1,REWITALIZACJA_MIAST.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2007–2013, 2007, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Wydawnictwo Instytut Śląski, Opole.
- „Rocznik Statystyczny Województwa Opolskiego” 2008.
- Skalski K., 2006, *Rewitalizacja, czyli jak ożywić miasto*, rozm. A. Liss, „Gazeta w Krakowie” z 13 X.
- Ślódzcy J., Jakubczyk Z., 2005, *Rewitalizacja małego miasta w świetle zasad zrównoważonego rozwoju na przykładzie Prudnika*, [w:] K. Heffner (red.), *Małe miasta a rozwój lokalny i regionalny*, Katowice.
- Sustainable Development and Economic Revitalization*, [w:] *An Environmental Agenda for the District of Columbia 1999*, Washington 1999.
- Uzupełnienie Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2004–2006 (tekst jednolity uwzględniający zmiany przyjęte przez Komitet Monitorujący ZPORR w dniu 17 stycznia 2007 r.), Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole.
- Węclawowicz G., 2002, *Przestrzeń i społeczeństwo współczesnej Polski*, PWN, Warszawa.
- Wytyczne w zakresie zasad opracowania i oceny Lokalnych Programów Rewitalizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2007–2013, działanie 6.1 „Rewitalizacja obszarów miejskich”, 2009, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole.
- ZPORR. *Informacja o realizacji programu*, 2008, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.

REWITALIZACJA MIAST NA PRZYKŁADZIE NYSY I NIEMODLINA

ABSTRAKT: We wstępnej części artykułu prezentowane jest pojęcie „rewitalizacja” i objaśniane są przyczyny przeprowadzenia tego procesu w Polsce. W następnej części omawiane są doświadczenia w realizacji tego procesu w Polsce od lat 2004–2006. Dyskutowane są także związki między rewitalizacją a stałym rozwojem miast. W kolejnej części artykułu prezentowana jest rola rewitalizacji w Regionalnym Programie Operacyjnym województwa opolskiego na lata 2007–2013. W zakończeniu wskazano na praktyczną realizację planów rewitalizacji w Niemodlinie i Nysie.

SŁOWA KLUCZOWE: rewitalizacja miasta, zrównoważony rozwój